

ԻՐԱՎՈՒՆԿ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
ԿԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԵՆ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԵՄ 1896 թ. տարեդրամի
Պոչտայի փոխարկով տարեկան 8 ֆր.
" " 1/2 " 4 "
" " 1/4 " 2 "
Արտատպանի համար " 10 "
" " 1/2 " 5 "
Կանխիկ վճարելի

Համակ դրամ եռյուրե խափե հետեւեալ հասցեով
Խմբագրութիւն «Իրավունք» լրագրոյ վարչութիւն (Պոչտայի փոխարկով)
Редакция на вѣстникъ
„Иравункъ“
ВАРНА (България).

Rédaction du journal
„Iravounk“
VARNA (Bulgarie)

Խմբագրութիւնն ուղեւոր գրութիւնը
ետ չեն դրկուիր եւ յարմար դատ-
աւաններն միայն կը հրատարակ-
ուին սակարկութիւն կամ մատակարար
ճրանգները, որոյ 20 սանթիմ
երկը կամ աւելի սակարկի համար
25 աւ 100 գեղը կը լինի:

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Երբ քաղաքի մանչ տղանե-
րու վարժարանին չարայուշ և ա-
ղետալի հրգեհին ճարակ եղան
"Իրաւունք"ի գրէր ու գործի-
ները, փութացին դժբաղդ ար-
կածը նկարագրող վիմատիպ մի
յայտարարութեամբ, ծանուցանել
թէ մտադիր էինք նոր գրէր ու
գործիներ հայթայթելով շարու-
նակելու մեր հրատարակութիւնը
և վերածելու զայն շարաթաթի-
թի:

Այս ախար կը կատարէմք մեր
խոստում:

Գրերու հայթայթումն իւրիւր
ցաւ ձախորդ գիպումներն ու
անյուստի դժուարութիւններու,
որք ոչ միայն չափաւանց ծախ-
քէր պատճառեցին մեզ, այլ և ի-
զուր կորսնցնել տուին մեզ երկ
պանծայ ժամանակ:

Հրատարակութեան այս յապա-
ղում, որ տեղի ունեցաւ հակառակ
մեր այնքան ջանքերուն, սիրելի է
մեզ յուսով թէ ներողութեան ար-
ժանի պիտի գտնուի մեր ընթեր-
ցողներէն, զորս ուրիշ կողմէ գո-
հացնելու փափաքով կը խոստա-
նամք ջանալ 2-3 ամիս յետոյ ըզ-
գալապէս մեծցնելու մեր թերթի
ծաւալը, առանց յաւելման ներկայ
տարւոյ բաժնորգագրին վրայ, որ
է 8 ֆրանք Պոչտայի փոխարկով և 10 ֆր.
արտատպանի համար:

Կրկնապատիկ ծանր վնասները,

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՉՈԹԳ ՄԸ ՏՐԵԻ

ԵՐԿՈՒ ԻՇՈՒ ՓՈՒՍՆ

Բարի Մահմետական մի էր
Մէվլուտ Աղա. և չէր յիշիր օրմը
իր կեանքէն. որ թերացած լինէր
կրօնական պարտականութեանց մէջ.
իր գրացեաց հետ խիստ լաւ
կը վարուէր, և բնաւ խտրութիւն
չէր զնէր Հայի ու թուրքի միջև:
Այդ օրը շատ գէշ տղաւորութեան
տակ մեկնած էր քաղաքէն, ուր

զոր կրէցինք նախ հրգեհին և ա-
պա արտակարգ և աննպաստ պա-
րագաներու պատճառաւ, ինքնին
բաւական պէրճախօս են արդէն և
կը զերծանէն զմեզ երկար բացառ-
ութեանց մէջ մանչէրէ, խնդրելու
համար մեր Պատ. բաժնորգընէրէն
որ հաճին ընդ փոյթ մեզ հասցնել
իրենց բաժնեգրները:

ՄՕՏԻԿ ԱՊԱԳԱՆ

Թուրքիոյ վերջնական անկման
հաւատարմից նշանները կաւենան
հետզհետէ և երևան կուգան զա-
նազան երևոյթներու ներքև:

Թուրք կառավարութիւնը իր
արբանեակն եղող դատակարգերուն
հետ ձեռք ձեռքի տուած ջանաց
միջոցներ հրնարել և գործարդել
երկրին նիւթական, անտեսական և
բարոյական ոյժերը քայքայելու և
աւեր ու կործանում տալու: Կար-
ծնա աներեւոյթ ձեռք մը գիւտական
զօրութեամբ թուրքիոյ աւերող
տարրերն յառաջ կը մղէր իրենց
կործանիչ գործունէութեան մէջ:
Հարստահարութիւն, կողպում,
հրճիգութիւն, կանանց բռնաբա-
րում, ընդամուտութիւն, և ի վերջոյ
ընդհանուր կոտորածներն ճիւղա-
յին մոլեգնութեամբ յառաջ տար-
ուեցան և հասուցին թուրքիոյ այն
կէտին, որ կործանուին անխուսա-
փելի է այլ ևս:

Երկիր մը ուր առեւտրական
և արհեստական գործունէութիւնը
դադրած է և գիւղացին հողը չի
մշակեր և ուր հեռաւարտ անհա-

տական և պետական հաստիքից
ազդուները ցամքած են. երկիր մը
որոյ վարչութիւնը հեղինակու-
թեան միակ հիմն եղող դրամական
և զինուորական ոյժերէ սկսած է
զրկուիլ երկիր մ', ուր հանրային
ապահովութիւնը բոլորովին աղի-
տուած է անընդունական վիճակի
մը, որ բնակիչներուն ինչքը, պա-
տիւր և կեանքը մշտնջենաւոր վը-
տանգի կենթարկէ. երկիր մը ուր
աւազակութիւնը միայուն կանո-
նաւոր գրութեան մը կարգն ան-
ցած է. երկիր մը վերջապէս, որոյ
բնակչաց զանազան ճնշեալ մասն-
քը բռնութեան գէժ մտքաւելու
համար մահուան վրայ ստան ար-
համարհանօք նայելու աստիճան
բարոյական բարձրութեան թեւա-
կոխած են, այսպիսի երկիր մը
ճակատագրապէս դատապարտեալ
է և իր վարչութեան օրերը համ-
բուած:

Դիւցազնածին Չէյթուէն յի-
տոյ, որոյ անպարտելի քաջութեան
առջև տկարացան Օսմանեան մեծա-
զօր տէրութեան բռնակները, ու-
հա կրնաէ կը բարձրացնէ իր վճ-
ճակատ և յաղթական ճիգեր կը
թափէ բռնակալութեան լուծը թօ-
թափելու: Տրուպիւն ալ վեր կանգ-
նեցան և յաղթութեամբ իրենց
զենքերու ոյժը կը փորձեն թուրք
զինուորներու և պաշիւպօղուքնե-
րու գէժ: Մակեդոնացիները կը
խլրախ և կ'երևի թէ պատահազոյն
ժամին, թուրքիոյ մեծագոյն մի
ճգնաժամին կը սպասեն իրենց հր-
տակարարները արձակելու համար:

Մօտիկ ապագան իր ծոցին մէջ
կը կրէ թրքական բռնութեան գէժ
ջախջախիչ դատաւճիռը:

Եստաւէր, անգութ և շահամոլ
Եւրոպական գիւտնագիտութիւնը,
ի զուր կը ջանայ թուրքիա կան-
գուն պահելու. պատմութեան վճ-
ռին և իրերու անողոր սրտմարտ-
նութեան զօրութեան ներքև պի-
տի խորտակին նորա մահուածա-
պատ հաշիւներն ու անխոստովա-
նելի խարդաւանք:

Դիւտնագէտը կամայ ակամայ
պիտի ստիպուին կանաչ սեղանի
շուրջը անգամ մը ևս հաւաքուիլ,
կարգադրելու համար թուրք վար-
չութեան և նորա զոհերուն միջև
կեցած կնճառ հաշիւները և քառ-
սային վիճակին տալու համար մի
նոր, հանգուրժելի կերպարանք:

Թրքահայը ունի տակաւին ա-
հաւոր ճգնաժամեր անցնելիք. սա-
կայն ան արդէն այնքան մեծ գործ
կատարեց, այնքան մեծ ոյժ սպա-
ռեց, այնքան արիւն թափեց, որ
իրուտեք և պէտք ունի, իր ոյ-
ժերը ամփոփելու համար, այժմ
թշնամայն գէժ լուկ պաշտպանու-
ղական գիրք մը բռնելու և սպա-
սելու որ իրեն վիճակակից ազգեր
ալ կատարեն իրենց պարտք: Հայ
յեղափոխութիւնը ըստ մեզ, պար-
տի, որքան կարելի է, խնայել իր
ոյժեր և կուզու արտաքին լի-
նել այն թշնակալին, պատահազոյն
առիթունը զոր իրեն պիտի ներկա-
յայնեն թուրք վարչութեան ան-
վրիպելի տապալման նախնիք օ-
րերը:

գնացած էր իր երկու իշարեռ նու-
ռերը ծախելու: Արեան հեղեղնե-
րու խարոյկահանգէններու մար-
դասպանութեան ու աներեւակայե-
լի խժգոնութեանց տեսիլը, սոս-
կում ու արհաւիրք պատճառած և
զգլխած էին զինքը, որ նուռերը
անկիւն մը նետելով անմիջապէս
հեռացած էր քաղաքէն, գտնէ իր
իշուկները ապահովելու ներքին մը-
տածումով, խոր մտածմանց մէջ
թաղուած. անցած էր գետը և
բարձրացած Ծովեր կոչուած զա-
ռիվները, ու հոն գաշտին մէջ կը
շարունակէր իր ուղին. երբ հե-

ռուէն գարձեալ նշմարեց նոյն ա-
ղեխաղչ տնտարանները, հուրի և
սուրի նախճիրները: Ապառաակ-
ներու կարաւանները դաժան քմ-
ծիծաղներով կը գիմարէին զինք,
որոնց բռնաբարձ ջորիները
Մէվլուտ աղայի մարգկային ար-
կար բնութիւնը փորձութեան
կենթարկէին: Անգալաբար մօտ-
ցած էր ք. գիւղին, երբ վերջա-
պէս յաղթահարուած սառնանայի
ոտնճգութիւններէն, ուղեց գտնէ
իր ոչնչացած նուռերուն փոխա-
րէնը գտնելու մտաւ գիւղը էշերը
ճանապարհին վրայ ձգելով: Ծառ

յուղիչ և անհաճոյ տնտարան մը
կը տիրէր հոն աղ. ուր հրատակ-
ներու աւերիչ ուժերը վերջապա-
ցած էին ամէն ինչ: Գիւղին ճէր
Ստեփան Գահանային գլուխը մար-
մինէն զատուած նստուած էր փո-
ղոցի մի անկիւնը. իսկ համակրե-
լի երիտասարդ ուսուցիչ Պ. խա-
չատուր Հայրապետեանի, մարմ-
նոյն անջատուած մասերը գ'ու ևս
կը լողային տաքուկ արեան մէջ,
փոքրիկ ուսանողներու մարմիննե-
րու հետ: Մորմուքիչ, սրտաճգիկ
հծիւններու մէջէն անցաւ իր բո-
լոր քաջութիւնը ի սի հաւաքն:

Ապագային ճշդեպի, հարստութեան հարկաւոր, այժմեան սարսկիւնէն։
Ապագային մերն է։

Վսեմա հրատարակող «Սթրան» ձառնուն պոռնիկներէն թերթին խմբագրութիւնը հաղորդում է մեզ իրեն ուղղեալ հետեւեալ յօդուածին մէկ պատմէն, որոյ հայերէն թարգմանութիւնը առաջ կը դնենք յիշեալ խմբագրութեան փափաքին հասնելու։

ԻՍԼԱՄ ՏԱՐԻՔ

Ի ՊՈԽԼԿԱՐԻՔ

Ֆելիպէի մէջ լոյս տեսնող «Ղայրէթ» թերթը՝ որ Պուլկարու հպատակ իսլամ տարրին իրաւունքն պաշտպանելու պատրուակին տակ թուրքիոյ թաքուն կիրքէն լուսն գործիքն է, այժմ կը քննէ ձայն բարձրացունել թէ Պուլկարիոյ իշխանը Սօփիա համալսարանէն իրեն առաջին գործ ընելու է Արեւելեան Բուլեղի իսլամներուն բռնաբարութեան իրաւունքներն յետ դարձունել ըստ Պուլկարի գաղտնագրոյն և այդ թերթը նոյն իսկ սպառնալիք ցոյց կուտայ Պուլկար կառավարութեան, հակառակ պարագային՝ պատասխանատուութիւնը արդի նախարարութեան վրայ ծանրացնելով։

«Ղայրէթ»-ի Պր. խմբագրին մէջ կը յիշեցունենք իրաւաբանական սա սկզբունքը թէ «խնդրոյ մը վրէժը նպատակին համար կը տրուի»։ և քանի որ Պուլկարի գաղտնագիրը ստորագրող պետութեանց նպատակն էր Արեւելեան Բուլեղի մէջ խաղաղութիւն և ապահովութիւն տրել տալ, այսօր այս նպատակը ըստ ամենայնի իրագործած է Պուլկար կառավարութիւնը իսլամին և քրիստոնէային մի և նոյն իրաւունքներն տալով ըստ Սահմանադրութեան. նոյն իսկ Սիւլիսթի իսլամ երեսփոխանը Ազգային ժողովոյ մէջ Պուլկար կառավարութեան խորին շնորհակալիք յայտնեց՝ իսլամ տարրին տրուած իրաւանց և անոր վայելած մասնաւոր հոգածութեան համար, զորս Պուլկարիոյ մահմետական հասարակութիւնը կը ճանաչէ, բացի «Ղայրէթ»-ի խմբագրին նման մի քանի խառնակիչներէ, որք խաղաղ ժողովրդեան խառնուրդն մէջ

լով և մտաւ մի քանի տուններ ուրոնք արդէն թախուած էին և ձեռնունայն գուրս ելաւ։ Յուսահատելու վրայ էր Մէվլուտ աղա, երբ վերջին բաց դուռնէն ներս ըրած յարձակումը յաղթութեամբ կը պսակուէր, և զոյգ մը տրեխներու տիրացած հպարտութեամբ գուրս կ'ելլէր։

Արդէն գիւղին ծայրը կը գտնուէր, և ուրիշ բան չէր մնար ընելու, բայց միայն երթալ իր չեղը գտնել ու ճամբան շարունակել։ Գիւղին շուրջը, ճանապարհին մէջ, լեռ, ձոր ոտքին տակն առած

մտնելով, «Ղայրէթ»-ի նման հրատարակութիւններով և խօսքերով նոյն խաղաղութիւնն ու հանգիստը վրդովել կը ջանան. սակայն քանի որ իսլամ տարրն ու իւր ներկայացուցիչներն չեն ուրանար Պուլկարիոյ բարեխնամ վարչութիւնը մը ունենալն, որով Պուլկարի գաղտնագիրն ստորագրող պետութեանց նը պատակն ըստ ամենայնի իրագործուած ըլլալն կ'ապացուցուի՝ Ղայրէթի և իւր նմանեաց կողմն ու կապէն ձայն բարձրացող յանապատիկը մնան։

«Ներկայիս առիթ կուգայ մեզ հարցնելու գաղտնագրութեանց սիրահար «Ղայրէթ»-ի շարժարան խմբագրին թէ Պուլկարի նոյն գաղտնագրին մէջ հայաստանի և Մահմետիոյ համար նշանակուած 61 և 23 հրրորդ յօդուածներու տրուած պարտաւորութեան մասին ինչ ըրաւ իւր պաշտօնը Օսմանեան կառավարութիւնը՝ ամբողջ երկիրը արեւմտ ուղղեւ և քաղաքներ ու գաւառներ միտրոց կոյտերու վերածելէ զատ։

Սենք խորհուրդ կուտանք Ղայրէթի խմբագիր Բիզա Էֆենտիին որ այլ ևս ետ կենայ այդ կարգի խառնակիչ գրութիւններ հրատարակելէ. և եթէ ու է գտնուարդի մը օգտակար ըլլալու ձգտումն, թոյլ խրատէ իր երկրպագած թուրք կառավարութիւնը, որ իր պետութեան անկումը փութացնող կործանիչ քաղաքականութեան հետեւէ գաղթի։

(Մտորագրութիւն)

«ՀԱՅ ՄԸ»

Յիշեմք այս առիթը թէ սոյն «Ղայրէթ» լրագիրը հետզհետէ հրատարակեց չորս նախատական նամակներ, զոր իբրեւ թէ Գաղանձեան Յովհաննէս եպիսկոպոսը, Ամասիացի ազգասէր հայ մը և 250 Հայ երեսփոխաններէ բաղկացեալ և Պուտաբէթի մէջ հաւաքեալ (ինչ հակայական սուտ) ժողով մը գրեւ ին իզմիրեան Ս. Հօր, զոր կամբաստանեն իբր պատճառ թուրքիոյ վերջին կոտորածներուն։

Այդ նամակներ գրուած են այնքան սինքրոր և լիբր ոճով, որ մենք զանոնք անարժան պիտի համարէինք յիշատակութեան, եթէ արդէն ուրիշ թերթեր այս խնդ-

իր սիրական էջերը կը փնտռէր. այլ ի զուր . . . զի անոնք ալ խառնուած էին յերեզակներու կառուանին հետ, մեր բարի Մէվլուտ աղային անհուն ցաւ պատճառելով։ Երկու էջը զոյգ մը տրեխի հետ փոխած էր։

Մ. Գեքուզնի

28 փետրուար 1896

րով զբաղած չլինէին։
«Նովոե-Վրեմիա» այդ նամակներէ մին հրատարակեց, պատասխանատուութիւնը ձգելով «Ղայրէթ» վրայ. իսկ «Նովո-Պար» այդ նամակի վաւերականութիւնը հերքեց։

Եթէ «Ղայրէթ» գաղափար մուտնար այն բարձր դիրքին վրայ զոր Ս. իզմիրեան գրաւած է Հայ ժողովրդին մտքին մէջ, պիտի համարուէր որ Ն. Սրբազնութեան անձը անմատչելի է այդ կարգի զրպարտութեանց և նախատինքներու համար, որոց մասին չարժեք աւելի խօսել. անցնինք։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պոլիս 13 Յունիս

Կրկին կառավարիչք ինչ տանձնել «Իրաւունք»-ի թղթակցութեան պաշտօնը, որոյ վտանգաւոր գիտարութեանց վրայ հաւանականութեան որոշ գաղափար չունիք. Հայոց համար համար մասնաւորապէս, որոց մէջ գտնուելու պատիւն ըրած է ինչ Նուրմ Բաշա, ոտակաւ լրտեսական հրակողութիւնը վերջին տասններ այնքան խառնացած է, որ, հաւատարմեք, շատ դիւրին գործ մը չէ, իրաց և պատահարաց վրայ տեղեկութիւններ ստանալու համար հարկաւոր դիմումներն ընել, զանոնք գրի տունել և միջոցի գրութիւնը տանել փոստին յանձնել. նոյն իսկ տանդ մէջ գրելու միջոցին, փողոցին մէջ, փոստատան սեմին վրայ լրտեսութեան և ձեռքաւորութեան վտանգը իբր խրտուիլակ կը հաւածէ զքեզ. չեմ վախնար այն յրտաններէն, որոց նողկալի գործօնեութիւնը կարելի է քիչ շատ տանել, կամ կուհել և որոց սեւ հոգին կը իլէ երբեմն յեղափոխականի արգաւորութեամբ գալ շոյնը. աւելի վտանգաւոր են սպառնալիքներ, բարեկամութեան, առեւարական գործօնեութեան և այլ գիմակի տակ ծածկուած այն վարպետ շարագործները, որք գիտեն անտեսանելի դարձնել իրենց գործած վտանգութեան հետքերը։

Հակառակ իրաց այս վիճակին՝ կընդունիմ ձեռնառնութիւնը, պայմանաւ սակայն որ զրեմ ձեզ միայն. երբ հանգամանքները ներքին ուստի շատ ստեպ նամակ մի սպասէք ինչ մէ։ (+)

Պոլսոյ մէջ երկու հայերու կախով լը պատժոյ գործադրութեան նոր գրութիւն մէր, որուն այս անգամ հետեւի կառավարութիւնը պատշաճ գաղտնի, մոտենցով որ բանտերու մէջ կամ այլ տեղեր կատարուած գաղտնի տանջանք և անհրաժեշտ

(+) Մեր քղրակիցը իր նամակին այս առաջին մասը գրած է իբր ստեղծական, ապա մենք ան յարմար չի տեսնել զայն ձրատարակութեան տալ։

Ծ. Խ.

չեն ժողովուրդը սարսափեցունելու պէտք էր հրապարակուէր կախել, խռովարարներուն վրայ անհարկիչ և փրկարար ազդեցութիւն մը գործելու համար։

Այս գիտումը սակայն խորովին պարագայ բան է, որովհետեւ ոչ միայն առհասարակ հոգեբանօրէն շատ սրբալի գոտողութեան մը, այլ նաեւ Հայ ժողովրդեան այժմեան վիճակին, ձգտումներուն և հոգեկան տրամադրութեանց մասին կատարեալ տգիտութեան արդիւնք է. բայց հիմայ թուրքիոյ մէջ ուր գտնուել է խորհիւ կարող, հանգամանքները կշռող և հեռատես վարչական մարդիկ, որ հանրային կեանքի երկոյթներուն հիմնական պատճառներն հետազոտեն, գիտնան թէ այլ է գործ ունենալ սովորական ստորագործներու հետ, որք կը գործեն անհատական ստորին շարժառիթներէ թելադրուած, և այլ է գործ ունենալ այնպիսի քաղաքական յանցարարներու հետ, զոր կարողութեան մը ձգտումներն ու պահանջները. պարզ ոճագործը գիւրին է անմիջապէս դարձնել մէկ հարուածով, իսկ ժողովրդական ոչնչացած գործիչներուն տեղ կուգան կը բռնեն ուրիշներ կրկնապատիկ թուով։

Կրեւէի սպասարարութիւնը մեծ մտահոգութիւն և իրարանցում կը պատճառէ պաշտօնական շրջանաւայ և վերստին արծարծեց թուրք խուժանի մոլեռանդութիւնը քրիստոնէից դէմ. կը վախցուի որ գաւառներու մէջ նորէն խռովութիւն և կոտորած տեղի ունենան. վերջերս ինչ պիտի ըլլայ. այս է ահա ամեն մարդու մտածածը. թուրքերու մէկ խելահաս մասը կը մտածէ որ Ռուսիա նորին քիշլահ մը պիտի անցնէ թուրքիոյ գլխին և լաւագոյն կը համարի Հայոց քիչ շատ գահացում տալով առջին առնել օտարներու ոտնձգութեանց. գրեթէ քաղաքացի այսպէս մոտենցները շատ հաշտագիւտ են և չեն համարձակիր մտածելէ զատ բան մը ընելու. իսկ երիտասարդ թուրքերը կը փափաքին թրքական Սահմանադրութեան վերահաստատման. սոքա թէ և սակաւաթիւ, սկսած են խրախել և կը ջանան միանալ Հայ յեղափոխականներու հետ, որք սակայն կուղին նախապէս երիտասարդ թուրքիոյ կազմութեան և ոյթին վրայ ստույգ ծանօթութիւն ունենալ, որպէսզի, ինչպէս կըսեն, անոնց համար Հայերը չհանեն շահանակը կրակին մէջէն։

Եղիկիս 24 Մայիս 1896

Նախորդ նամակաւ այս կողմերու գիտնալ կացութեան նկարագրութիւնն ըրած էի. աւալ, ամիսներ անցան, դեռ նոյն վիճակը կը շարունակէ. կենաց և ընչից ապահովութիւնն իսպառ գոյութիւն չունի. սպառնութիւնը և չքաւորու-

թիւերը ամեն յարկ մուտ գտած են. ամենէն հարուստն իսկ առանձին պիտայքն չէ կարող հայթայթել. գործարաններն գոյուած կը մնան տակաւին, արհեստները ու խանութքքն անգործ՝ տուններու մէջ նստած են, ցամաք հացի ստակ ճարչու միջոցներէ զուրկ :

Տեղւոյս այս անհանդուրժելի կացութեան վրայ երբ կը բարդուի շրջակայներէն քաղաքս ապաստանող գործարատ ազգայնոց մարմնքիչ վիճակը, մարդկային սիրտ մը չէ կարելի երեւակայել, որ չի յուզուի. փողոցներու անկիւնը, պատերու տակը և եկեղեցեաց ու առաջնորդարանի խուցերն ու բակերն լի են կիսամերկ և նոթութեանէ զաւկացած ամեն հասակէ ու սեռէ բազմութեամբ մը. մանկամարդ հարսն ու կոյսն հազիւ կրնան իրենց մերկութիւնը կիսովին ծածկել, գնաւոր մանկիկներ մտնել ու բոկոտն հայոց փողոցներուն մէջ կծկուած մարած աչքերով ու դայուկ դէմքով անցորդին սիրտն կը յուզեն ու հոգին կը խռովն, հաց ու հազուստ կը խնդրեն բայց ո՞վ ունի և ունեցողն ո՞ր մէկին տայ. ծիծառ երախայք սրտամորմոք ճիչեր կ'արձակեն իրենց անսուսօ մայրերուն անմոռնօք դուրսէն քէն կախուած. այս ամենի հանդէպ երկնից գլխութիւնը հայցնէ զառ ուրիշ միջոց չէ մնացած մեր մեր երկիւղած ծերոց ու պառաւանց. իսկ երիտասարդութիւնը յուսահատական վրիժառութեան և զայրութիւն բնազդութեան գրգռած գոգցես պայթելու աստիճանին է հասած. և քանի որ կառավարութիւնն հին և նոր տրոց գանձման համար ծայրահեղ խտրութեանց կը դիմէ, այդ պայթումը մօտալուտ կերեւի :

ՓԱՐԻՋԻ «ԹԱՆ» ԼՐԱԳԻՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐԻՔԻԱ

Կիսապաշտօնական «Թան» լրագիրը թուրքերէն ներկայ վիճակին կը նուիրէ նշանակութեան արժանի յօդուած մը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ տողերը :

Սուլթանը իր աչքերը իր ներքին որ կողմն ալ դարձնէ, անհանգստութեան և մտահոգութեան պատճառներ միայն կը տեսնէ :

Հայաստան հանդարտած կ'երևէր և այս հանդարտութիւն հարկաւոր էր հայ ժողովրդեան՝ շունջ տանելու համար իր ստացած վերքերէն, որք սակայն կ'երևի թէ վերստին պիտի նորոգուին : Վանի վերջին խռովութեանց ճշմարիտ պատճառները ինչ որ ալ ըլլան, սա յայտնի է թէ մտքերու յուզումը կը շարունակէ այդ արգահատչի նահազներուն մէջ և միջնորդող լի է ելեքորականութեամբ՝ անց եալաշնան պէս :

Անկարողութեան պայճառ ապացոյցն է այն խոնարհ գիւմուս գործուրը ըրաւ Անկիւղոյ Դեսպանին, խնդրելու համար անկէ, որ իր վանի հիւպատոսին հրահանգ խրկէ

Հայ և թուրք քաղաքներն միջև միջամտելու. թուրք իշխանութիւնը իրենց սեփական յանցանքով բռնութեան յուսի շրջանի մը մէջ. նոքա պէտք ունին մեծ ոյժի երկիրը խաղաղեցնելու համար, սակայն միւս կողմէ ոչինչ այլքան կը նպաստէ յուզում-շտպնելու և խռովութիւններ յառաջ բերելու, որքան զինուորներուն թուոյն աւելնալը : Հայերը թուրք զինուորին վրայ կը տեսնեն չէ թէ իրենց կ'անքի և ինչքի պաշտպանն, այլ վերջին կոտորածներու մղապետն ու հեղինակը : Վանի մէջ զինուորական ոյժի կը մտնէ մը միայն կայ. չի կրնար նուէր մեծագոյն ոյժ մը, քրիստոնէից սարսափ պիտի ներշնչէր և յառաջ պիտի բերէր նոր ընդհանրութիւն : Այսպէս թուրքերոյ հիւանդ մարմնոյն մէջ գարմանները տաքնապնէր միայն կ'արտայայտէ :

«Թան» խօսելով նաեւ կրէտէի վրայ կը սէ թէ Ալէքսի սահմանադրութեան վերահաստատութեան համար Առաջին իրաւունքն չպիտի բռնէ Կրիտացիները համադրու որ զինաթիւնը ըլլան, մանաւանդ որ ոչ մի տէրութիւն կուզէ երաշխաւորել թուրքերու խոտորածներուն գործադրութիւնը. թուրքերը կը խոտորածեն Կրիտացիներուն ընդհանուր ներողութիւն, սակայն մտադիր չ'են դայն կիրառուել, երբ ներկին դարձեալ տէր դառնան ապաստարանութիւնը վերջնապէս յետոյ : Նաեւ Կրիտացիք գիտեն թէ գաղնապոլիսներն ինչ արժէք ունին. ամեն մարդու յայտնի է թէ Կրիտէի և թուրքական Ասիոյ մէջ խաւաքարտի վրայ տրուած արտօնութիւններ և թղթի վրայ գրուած բարհորոգումներ այնքան արժէք ունին, որքան այդ թղթերուն չգրուած մասերը :

«Թան» թուրքերոյ կացութիւնը բարեւոքելու ուրիշ միջոց չ'տեսնէր, բայց եթէ Տէրութեանց համաձայնութիւնը՝ իրենց հաւաքական գործակցութեամբ երկրին բարեւոք կառավարութիւն մը տալու համար, ինչպէս համաձայնեցան 1860 ին Սուրբոյ կոտորածներէն յետոյ, և հաստատելին մի բարեւոք վարչութիւն :

ՕԳՈՒՅԱՆԼԱՐԸ ԻՐԸ ԶԱՆՈՒՄ

Շէհրիմիզ միլլի չօճուկ մէքիմէ պինին հանկընդետ կողեթամբ զըն հազըլարը վէ սայիր ալէթիւրի տախի հանմըլ օլաղընտան, նէշըն տէվամ իշին եհնի հարփլար կէթիրմէյէ մէճալուր օլմըշարը : Պու հաղըլարըն կէլմէսի թասա վուրմըլ իտարիմիտէ բէք չօղ միւլըլիւլթիւն թէստուլթի իթի. օլ սէպէպտէն զիյաւէ մէսարիֆ տիւլար օլմընդաւան պաշա իքի այ զախտ վազըթ գայալ օլտու :

Արզումըլ վէ դայրէթիմիզ իտարիմիտ, չու իքի այ զարփընտ կաղէթամըլըն թաթիլինտէն սօլալը գարիւնը քէրամըն աֆըլնա

մազհար օլաճալըմըլա իտարիմար պուլընարըմըլ կիպի, պուճա մուլապէլէ իտէպիլմէկ իշին «Խոտունը»-ը հէր հաֆթա չրգարաճալըմըլտան մասաւ, 23 այ սօնրաանըն զըտէսինի պէօյիտմէյէ չալըլաճալըմըլ շիմտիտէն վատ իտէրիզ. ֆիյաթը իտէ՝ պու սէնէլիկ էվէլըի իլանմըլ միւլմիզ, Պուլիաբիա իշին 8 ֆր. խարիճ իշին 10 ֆր. արը :

Չուհուր իտէն հարիք վէ հարփլարըն թէտարիֆ սէպէպի իլէ տիւլար օլաղըմըլ զարար վէ մէսալըլիւթը թաճալըն հաղարա ալարազ կաղէթա պէտէլինի պիւր ան էվէլ կէօնտէրմէլէրինի ապօնէլէրիմիզէ խասէթէն բիճա իտէրիզ :

ՎԱՆՏԱ ԻԽԹԻԱԼ

Ախրէն վերուտ իտէն թէ լէկրափլարտան ալընան հաւատիսլէր վանտա պէօյիլ գարըլըլըլըլար վուգույա կէլտիլինի պիւլտիրիյօր իտէտէ, թէլէկրափլարըն մասալըն եկտիլիլէրինէ մուլալիֆ վէ մուլալիյի պուլընարըլտան անլալըլիյօր քի, թիւրք հիւքիւմէթի վուգուլթիւն արըլարընտ տուլալմալաւընա չալըլիյօր : Վանտա պիւր Հայ զըլըն իւլէրինտէն միւլիւրատու օլընան էվրազ պուլընարըլտան, անըն թէվէլիֆի ու իսթինթիւթալ սէպէպի իլէ իւլմէնիլէր վէ իւլմալար արաւընտա գալիլար վուգու պուլուպ, իքի թարափտան 50 նիւֆիւս թէլէֆ օլաղընը իւլթէլիլաֆ պիւլտիրիյօր տըլալըն սօնրա պաշա պիւր թէլիլաֆ թէլէֆիյաթըն 500 է պալիզ օլաղընը պիւլտիրտի : Պատէհու ալընան խապէլըլէ կէօրէ 500 էրմէնի կէնճէլտէն միւլթէլէքիլ պիւր միւլթալամ չէթէ վանտան չըգուպ ֆիւրալէր իլէ վուրըշարազ Աճէմիտան սինըրընա տօղըր կիթմիշ, վէ ասայիշ պէրքէմալ ըմըլ իտէտէ, հալըլուքի տիկէր թարափտան, թիւրք հիւքիւմէթի վանտա պուլընան ինկիլիզ, Ռուս վէ Աճէմ գօնսօլըլարընա միւլաճալթ իտիւպ, էրմէնիլէրի գանարըմազ վէ իշին էօնիւնիւ տըմազ իշին մուլալէնէթ իթմէլէրինի բիճա իթմիշ վէ գօնսօլալար տախի իլէ միւլալիլէլէ իթմիշլէր տիւր :

Թօղաթիտս վէ Նիկիտարտա գուրըլըլըլար վուգուլի թէլէլիլաֆ հալալալէլտէն իտէտէ, թալիւլալթը օլմալարըլարընտան վէ տիւլէր թարափտան Անատօլալ իւլմալալիլ պէրքէմալ տըլ տէնիլմէսինտէն, վէ պախուսուս պու հաւատիլէրին էքսէրիսի թիւրք մէնալարտան վերուտ իթմիշ օլաղընտան, ճիտտի վէ մուլալալալ մալիւմալթ ալմազ իշին պիւր ալ վազըթ տաճա սապը իթմէյէ մէճալուրըլ :

Իքի կիւնտէն պէրի թէլիլաֆ վանա տայիւր հիշ պիւր միւլմիշ հաւատիս կէթիրմէլիպ, եալընսզ թէհ

րան թիւրք լիլիսի Շէմէտտին պէլին վանտա վալի նաալ օլունտուլունու պիւլտիրմիշ տիւր :

ԿԻՐԻՏ ԻՍԵԱՆԸ

Կիրիպի Ռումլար թիւրքիտներն զուլմ բէնէսինտէն իսկաա օլմազ վէ Եանանիստան իլէ պիւլէլմէկ էֆըլարը իլէ իսնան պանտէրալընը աչուպ, թիւրք օրաղըլարընա գարչը գահրամանանէ ճէնկէլմէկտէ տիրէր. շիմտիյէ տէլին վուգու պուլըն գալիլալարաա Ռումլար վալիպ պուլընմալտա տըլլար : վէ թիւրքլէրտէն 7 տալտ թօղալթ իթտիլէր :

Պապը-Ալի իշին էօնիւնի ալմազ իշին, Կիրիպիլէրէ պապը մէգուլնիթլէր վէրէն վէ պատէհու թալթիլիտէն Սլէքօ գանունալմէսինի կէնիտէն մէվէլի իճրալա գօնըմալաւընա բազի օլաղ իտէ տէ, Կիրիտալիլէր թիւրքիտներն պու թէնէլիւլիւնէ վէ կէնի կէնի վաալարընա էհէմիլիլթ վէրմէլիլալ իսնանա տէվալ իթմէկտէ տիրէր :

Ախրէն իվրօլա տէվէթլէրի չու մէսէլէի հալ իթմէկ թէլէպալիւսիւնտէ պուլընարըլարընտան, հուսույա կէլէճէք սէմէրէ շիտիլիկ թաղտիր օլունամալ :

Թէէսիրի կիւն պէ կիւն արթմալաա օլան իտէտէ քօթիթէսի կէնի պիւր ումալի մէճիւս թէլէլիլալալ, մուլալալալ պիւր վալի ինթիլաալ իթտիրմէք էֆըլարընտալ իմիշ. Պապը-Ալի իտէ Սուսամպէլի կէօրիլ բաշալը Կիրիտէ վալի վէ Ապուլալալ բաշալը տա սէր քօմանտան թալիլ իթմիշ տիր. թիւրքլէր ասըլարա գարչը կէնի պիւր հիւքիւմէ հաղըլարնըլար :

ՊՈՒ ԿԻՐԻՔԻ ԹԵԼԷԿՐԱՖԻԱՐ (ՍԺԱՆԱ ՊԱՐԱՆԻԳ)

Հոսմա 30 յունիս Պիւստէ հաղգընտա միւլալալալէրէ հանալընտա խարիճիլէ նաղըր պէյան իթտիլի իթալիտներն Շարգ օլթիլիլաա սը թէպտիլ օլընմալըլալըլալըլալ վէ իթալիա իւլ տէվէթլէր իթթիֆալընտան ալըլմալալըլըն ինկիլթէրա իլէ տալթըլըլտա տէվամ իթմէկտէ տիր. Կիւրթանըն ասայիլ չէ օլան իգթիլաալ Շարգ մէսէլէսինի պէլիլէն իտիլէ մանի օլաճալ արը. իթալիտներն Շարգաալ պէօյիլ մէնալիսի օլաղըլտան, տէվէթլէրին իթթիֆալըլըն իպգալարնա չալըլալալալ արը, վէ Պալըլալաա ու Պալըլ Սէֆիտտէ հալը հաղըրըն մուհաֆալալընալարլալալալ տիր. Կիրիտ մէսէլէսինտէ էլիլէրին միւլալալէլէսի իլէ ասայիլին կէնիտէն իպգալարնա մուլալալալիլթ հասըլ օլաճալընա իւլիտ օլընմալալալ տըլ :

ԽՈՐԱԳՐԱԿԱՆ ԱԶԳ

Ստիպողական հանգամանքներու բերմամբ այսօր (հինգշ.) միայն կաթիլի նշաւ հրատարակչը մեր թերթ, որ սակայն այսու հետեւ լոյս պիտի տեսնէ ամեն չորեքշաբթի :

